

Úvod

Místo úvodu bych si dovolila ocitovat spisovatele Roberta Fulghuma, který se o hře vyjádřil kouzelnou, lehce pochopitelnou a výstižnou větou „ Žij vyrovnaně – trochu se uč a trochu přemýšlej a každý den trochu maluj a kresli a zpívej a tancuj a hraj si a pracuj.“

KOJENEC

Prvních 6 měsíců

Hra je pro dítě více než jen zábava. Hra je zkoumání, objevování, osvojování, procvičování a nacházení. Dítě používá při hře smysly, rozvíjí myšlení a inteligenci. Považuje za hru každou běžnou činnost. Aby byla hra zábavná pro matku, ale i pro dítě je dobré si uvědomit několik zásadních pravidel.

Přizpůsobit hru náladě dítěte

Dítě unavené a hladové nebude balit žádná hra, pokud je klidné a něžné, libuje si v mazlení a pokud je čilé, baví ho hra divoká.

Načasování hry podle dítěte

Reakce dítěte jsou pomalejší než reakce dospělých. Pokud chceme zapojit dítě do hry, musíme ji přizpůsobit jeho tempu. Chceme-li aby si dítě od nás vzalo hračku, nedávejme mu hračku hned do rukou, nechme ho se chvíli snažit ,hračku si od nás vzít.

Přizpůsobení hry temperamentu dítěte

Každé dítě je jiné. Některé děti jsou nadšené při vyhazování do vzduchu, jiné se ihned rozplácí. Zvolte typ hry tak, aby nebylo pro dítě stresovou záležitostí.

Zajištění správného množství novinek

Znamé předměty děti nudí. Již o nich vše zjistily a chtějí zkoumat něco nového, nepoznaného.

Vhodné hračky

Nejlepší hračkou je blízká osoba. Tělo dospělé osoby je gymnastickým náčiním, svaly nahrazují jeho svaly a dítě je fascinováno hlasem a obličejem. Hračky pro tuto věkovou skupinu jsou bezpečné, barevné a dítěti se snadno drží. Mají různé tvary a jsou z různých materiálů. Dětem nestačí jen koupené hračky (chraštítka, kroužky, mazlíčci, pohyblivé a pískající věci a míčky). Dítě chce věci držet, dívat se na ně a ochutnávat. Jakmile to udělá hračku odhazuje a chce něco jiného. Je vhodné dítěti nabídnout běžné věci v domácnosti. Pozor na bezpečí dětí!

Hračky na pozorování – dětské kolotoče

Hračky na nácvik dotyku – ramena na postýlce, brázdičky, závěsy na kočárku

Hračky k uchopení – brázdičky

Rada od autora – pomozte dětem prozkoumávat předměty

STARŠÍ KOJENEC

Od šesti měsíců do jednoho roku

Jde o velmi fyzicky náročný půlrok. Dítě se učí samo posadit, postavit se na vlastní nohy a dostat se napříč pokojem. Dítě také potřebuje stálou citovou podporu a povzbuzení. Dítě v tomto období získává velkou míru nezávislosti. Může si samo rozhodnout s čím si zrovna bude hrát. Pokud si dítě hraje s nějakou hračkou a je mu nabídnuta nová, první odhodí a zajímá se o nový podnět. Pro dětskou hru je v tomto období nejdůležitější podlaha. Je vhodné aby byla snadno omyvatelná, v blízkosti pozornosti dospělé osoby, přiměřeně měkká a teplá.

Vhodné hračky

Hračky v tomto období nahrazuje pocit volnosti pohybu a možnost objevování. Děti si rády hrají s hračkami , které se pohybují. Dávají tak impulz k tomu, aby za nimi dítě lezlo, postrkovalo jimi a honilo je. Vhodný je míč či hračka na kolečkách. Dítě se také učí pouštět předměty. Velkou zábavou bude házení nebo překládání věcí z místa na místo. Dítě se učí poznat proces příčiny a následku. Objeví jednoduché hudební nástroje a bude se radovat ze způsobeného rámusu. Vhodné jsou i aktivní hračky.

Úkol pro rodiče – vymyslet bezpečné a účelné uspořádání hraček.

Oblíbenou činností dětí je zapojení do běžných činností např. nakupování, zahradničení, uklízení, vybalování nákupu, vaření.

BATOLE

Od jednoho roku do dvou a půl let

Batole už není miminko. Je čilé, pohyblivé, dosáhne na předměty a dokáže je pevně sevřít. Hračky jsou zábavné a jsou to také nástroje pro poznávání světa a pro získávání stovek dovedností. V jednom roce si bude dítě většinou hrát doma, nyní však nastává období, kdy mu toto prostředí nebude stačit. Předměty ohmatává, ochutnává, očichává, poslouchá a dívá se na ně. Z průzkumníka se stává výzkumník. Zjistí, že když něco upustí, padá to dolů. Objevuje společné vlastnosti skupin věcí. Zjišťuje podobnost i odlišnost. Dokáže třídít i klasifikovat. V knížce najde všechny auta či všechny pejsky, ale pojmy těžký, pěkný jsou mu zatím cizí. Ke konci tohoto období se dítě stává vynálezcem. Kastrůlek používá jako klobouk...

Vhodné hračky

Výběr hraček je v tomto období obrovský. Děti velice zaujme sestavování hraček, spojování hraček a navlékání hraček. Ke své hře využívá různé materiály. Bláto, hlína, těsto, bublinky ve vodě, voda, písek, kameny, ulity, větvičky... Začíná období tělesných her. Dítě je šťastné na prolézačkách, stále dokola zdolává schody, rádo zkouší udržet rovnováhu, houpe se, jezdí na různých odrážedlech a zkouší nejrůznější akrobatické prvky. Baví ho házení a chytání. Neméně důležité jsou také tiché hry. Jsou to hry s knihou, kreslení, poslech hudby a zábavná vystoupení profesionálů.

DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Od dvou a půl do pěti let

V předškolním věku se rozvíjí schopnost myslet, představovat si, tvořit a hrát si ve vlastní hlavě. Zvětšuje se manuální zručnost a vyvíjí se tělesná zdatnost. Uvede věci do chodu, uvažuje o barvě, nanese ji na papír, opatřuje si rekvizity ke svým hrám. Potřebuje vhodný prostor ke hře, ochotu spolupracovat, potřebuje více volného prostoru, nové zážitky a nové tváře. Rozvíjí se představivost.

Vhodné hračky

Velkou výhodou je ochota nechat se začlenit do běžných činností při chodu domácnosti. Nákupy, úklid, vaření... Slovy mu můžete dát možnost přemýšlet o lidech se kterými se setkává. Předškolní dítě je obvykle někým jiným. Napodobuje každou činnost, kterou vidělo u dospělých. Je zedníkem a míchá maltu, ale je také upocený a unavený. Citově důležité události doplňuje dramatickým výstupem. Rádo vytváří vlastníma rukama. Stříhání, vybarvování, kreslení, trhání jsou oblíbené činnosti.

Hry při kterých vzniká nepořádek jsou pro děti svátkem, prosím rodiče o trpělivost, i když ne vždy se zadaří. Hra s vodou, hlínou, blátem a pískem nahradí nejdražší hračky na světě. Doporučuji obléci děti do staršího oblečení. Dítě neustále něco staví, skládá a něco počítá. V tomto období je možné začít s výukou některých sportů. Nejvhodnější je plavání, jízda na kole, tancování, různé pohybové hry, lyžování i bruslení. Každý má smysl pro rytmus a děti hudbu milují. Zpívají jednoduché melodie, zkouší hudební doprovod. Vhodnou činností jsou knihy. Potřebujeme tři druhy knih. Obrázkové, bohatě ilustrované pohádkové knihy a naše knihy. Když nás vidí dítě číst, uvědomí si, že knihy jsou důležitou součástí světa dospělého i světa dětí.

PROBLÉMY S HROU

Existují sporné otázky ve světě dětské hry.

Pušky, válka, násilí

Hra na válku je ve všech kulturách všeobecnou součástí hry obou pohlaví. Děti používají klacku jako meče či pušky. I v Bibli je celá řada bitev, naše historie, dětské pohádky i příběhy jsou plné násilných činů, bitev i válek. V tomto stadiu je nejlepší přijímat tento typ her, jako období v dětském světě.

Televize

Nadměrné sledování televize hraje jistě velmi negativní roli, ale je zde i role pozitivní. Je to prostředek pro výchovu v nejširším slova smyslu.

Rozdíly v pohlaví

Nerozlišujeme hračky pro dívky a pro chlapce. Zcela normální je vidět holčičku v obleku krále a hrát si s autíčky.

Doplnění od Mgr. Terezy Škubalové Seminář k psychologii duševního vývoje

Druhá specifika hry

Mlád'ata – hra intenzivní pohyb: honění, dovádění, orientace na druhé

Čím výše na „vývojovém“ žebříčku, tím orientace na neživé předměty – **symbolizace (něco představuje něco jiného)**

Užití předmětů vázáno na:

manipulativní dovednosti

představivost

rozvoj kognitivních dovedností

jazyk (komunikaci)

Úloha jazyka

Jazyk - sémiotická funkce - Piaget - spočívá ve schopnosti představovat si něco ("označovaný" předmět, událost, pojmové schéma atd.) prostřednictvím něčeho jiného, co "označuje" a co slouží jen této představě

Utváří se na konci senzomotorického období

jazyk utváří myšlení, tok myšlenek = konverzace se sebou samým, proto sémiotická funkce jazyka umožňuje symbolické myšlení a tudíž symbolizaci ve hře

Význam hry

Západní společnost – důraz na práci x činnosti pro potěšení (motivace slast = menší hodnota)

Psychologie – důležité co přispívá ke zdraví jedince

Allport: zdravý jedinec - pracovat, hrát si a milovat

dětství – emoce ostřejší a intenzivnější kvalita – neopakovatelná fáze

Dospělý má dávat najevo, že hra je hodnota sama o sobě (ne ztráta času!)

Johan Huizinga (*Homo ludens*): pokles hravosti v západní civilizaci – znepokojivý (prezentace „sportování za odměnu“, přihlížení x aktivní účast)

Vývoj hry

Kojenec (2 - 12 měsíců)

předstupeň - „opakování si pro sebe“ (např. broukání, žvatlání)

interakční sociální hra (např. „paci-paci“)

Batole (1 - 3 roky)

- prozkoumává okolí – rozšíření prostoru pro hru

Postupně:

- a) experimentace, manipulace s věcmi, první forma samostatné hry
- b) funkční hra – procvičování
- c) fikční hra (námětová) - předměty nabývají funkci znaků, symbolů či ikon = projev rozvoje symbolického myšlení.

Předškolní věk (3- 6 let)

přelom batole/předškolák - paralelní hra

pak společná (kooperace, soutěžení)

Mladší školní věk (6 - 12 let)

postupný přechod od hry k zájmům. Zákaz hry je vždy vážným ohrožením duševní rovnováhy.

Typy her

námětová
pohybová (role „ventilu“, rozvoj obratnosti)
dramatická výchova (posiluje sebeovládání a sebejistotu)

Dělení hry dle Fontany

Senzomotorická hra (1 rok) – manipulace s předměty (do úst, házení, třesení)
První předstírává hra (kolem 2. roku) – předměty užívány k obvyklému účelu, ale orientované na dítě
Reorientace k objektům (1,5-2,5) předstírává hra zaměřena k druhým
Náhrazková předstírává hra (2-3 r) – předměty představují něco jiného
Sociodramatická hra (5 let) – hra na maminku a tatínka
Uvědomění rolí (6 let) – uděluje role jiným, plánuje
Hry s pravidly (od 7) (např. sport – vzrůstá podíl soupeření, ztrácí „nevážnost“)

Hra a učení

pro děti je učení vedlejší produkt hry
Postupné spojování hry s „užitečností“ a odměnou (2-3 roky – hra s moukou, koláče nezajímají x pochvala za pomoc v domácnosti)
základem je **podnětné** prostředí – dostupnost materiálů, bezpečných konstrukčních hraček, tvarů a barev

Problém: ve výuce ubývá hry a odehrává se v umělém prostředí školní třídy (k úspěšnému učení je třeba vidět vztah mezi učivem a světem v němž má být prakticky použito)
Alternativní pedagogika: **Montessori** – výuka za pomoci speciálních názorných pomůcek – učitel/ka instruuje jak si s nimi hrát

Úkol učitele/ky

- nabídnout široké spektrum herních činností
- zahájení činností (ukázat „jak“)
- obměňování a rozvíjení činností
- rozvíjí rukodělné dovednosti (tužky, štětce, nůžky, konstrukční hračky)
- podpora **verbalizace** (co dělají, k čemu si myslí, že to povede apod.)
- **pozorování** – jak dítě třídí a přiřazuje (kategorizace), porovnává barvy, velikosti, tvary, rozpoznává tvary a symboly, identifikuje příčiny a účinky, užívá získané poznatky (transfer na nové situace)
- identifikace nápadností

Identifikace nápadností

hraje si samo
agresivita
destruktivita
reakce na frustrace
vyžadování pozornosti
reakce na druhé

role při hře na „domov“
způsob verbální komunikace

Sociální aspekty

Pojmy: pohlaví, rod, rodová role, rodový stereotyp, gender

Všechny kultury se dělí na biologické muže nebo ženy

V každé kultuře je **jiná** náplň pojmů co to znamená „být mužem“, „být ženou“

Všechny kultury se domnívají, že tyto jejich představy o náplni vyplývají z „**přirozenosti**“ a daností biologického těla („ženská práce“ žen z Bamendy)

Gender je pružný, flexibilní a závisí na situaci, kontextu.

Gender je viditelný jako suma vlastností (chování, způsob řeči, oblečení výběru témat ke konverzaci atd.)

Gender je stále vidět pohlaví ne. Gender je preformativní – předváděný, vykonávaný v opakujících se aktech, činnostech.

Děti nepoužívají anatomii jako kritérium pohlaví

Do 6-7mi let tvrdí, že chlapani se mohou stát dívkami a naopak, když si vyberou správná jména, oblečení, účes ...a správné hračky.

Děti jsou rodiči (muži nebo ženami) seznamovány s hračkami, které mají podporovat jejich „rodovou roli“

Nesoulad dítěte s jeho rodovou rolí je trestán – **sankce** (nelibost, nesouhlas, odmítnutí, pokárání)

ZADÁNÍ SEMINÁRNÍ PRÁCE

Proved' pozorování dětské hry

Pozorování individuální hry dítěte nebo skupiny dětí stejného i různého věku
Popiš prostředí, denní dobu, přítomnost dalších osob ...

ZAZNAMENEJTE

(dle vlastního výběru)

- Psychomotorické projevy dítěte
- Úroveň pohybové aktivity
- Odklony pozornosti dítěte
- Verbální a neverbální projevy
- Použité prostředky a předměty
- Téma hry a změny
- Interakce s pozorovatelem
- Role dívka/chlapec ve hře

Vybraná věková skupina

Batoletcí období (do 3 let)

Pozorovány 3 děti

Aneta 33 měsíců

Adéla 30 měsíců

David 27 měsíců

ANETA

Hra probíhá v domácím prostředí, v sobotu dopoledne.

Hře předchází vytahání všech koníků, které doma jsou, Anetka si přesně pamatuje, kde jsou koníci uklizení.

Téma hry je svět koní, krmení, jízda, vožení panenek.

Verbální projevy během hry jsou velmi časté a hlasité, neustálá komunikace s koníky a hlavně se mnou (koníku neutíkej, dáme napapat, vodičku, hurá, zvládli jsme to, maminko já jsem mu to dala, podívej!)

Neustálá snaha zapojit pozorovatele do hry, ale vydrží si hrát i sama.

Pohybová aktivita není tak častá, činnost spíše na koberci v sedě, leze po čtyřech.

Odklony pozornosti způsobují spíše já, jako pozorovatel. Hra většinou trvá kolem 20 min.

ADÉLA

Hra s dřevěným vláčkem

Hra probíhala v domácím prostředí v neděli odpoledne.

Téma hry ježdění s vláčkem, stavba domečků z kostek, hra s figurkami.

Verbální projevy-komunikace s hračkami a spíše pro sebe (zpívá jede, jede mašinka, děti jsou na zastávce, nastoupí do vláčku...)

Snaha zapojit pozorovatele do hry, ale vydrží u hry i sama.

Velmi aktivní pohyb, stále mění pozice, dráha je na stole, pohyb kolem stolu.

Odklony pozornosti jsou způsobovány spíše intenzivními impulzy z okolí (příchod návštěvy, bouchnutí dveří) Hra trvá 30 a více minut.

DAVID

Hra s plyšovým krtečkem

Hra probíhala ve všední den odpoledne

Téma hry-starost a péče o krtečka, hra na maminku

Verbální komunikace-velmi aktivní, vykládá krtečkovi co budou dělat, slovní projev přiměřený věku (krtku jdeme spinkat, ham, miluju tě, dej pusinku)

Hraje si sám, ale snaží se na sebe při hře upozornit (maminko dej krtečkovi pusinku)

Aktivní pohyb po bytě. Napodobování péče o dítě.

Nenechá se u hry vyrušit, vydrží 30 minut a více.

ZÁVĚR

Pozorovala jsem 3 děti věkově velmi blízké. Zjistila jsem, že projevy při hře jsou u všech tří dětí podobné. Můžu tedy říci, že děti se vyvíjí přiměřeně svému věku a neshledala jsem u nich žádné odchylky a anomálie. Zjistila jsem také, že nejvíce je baví hra společná a to pod vedením mé starší dcery (Karolíny 8 roků).

POUŽITÁ LITERATURA

Leachová, Penelope. *Dítě a já*. 2. vyd. Praha : Ottovo nakladatelství, 1998. 544 s. ISBN 80-7181-203-X

ŠKUBALOVÁ, T. Re: Prezentace – doplnění k tématu „Dětská hra“ [elektronická pošta]. Message to: „Beranová Šárka“ [cit. "2009-04-30"]. Osobní komunikace.